

TARBIYANING UMUMIY METODLARI

**Namangan davlat pedagogika instituti Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 2-bosqich
talabasi**

Oltiboyeva Muyassar Nurali qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarbiyaning umumiy metodlari, ularning mazmuni, maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasida qo'llash xususiyatlari va samaradorlik omillari yoritilgan. Metodlarni tanlashda bolaning yosh xususiyatlari, psixologik rivojlanish darajasi hamda pedagogik muhitning ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: tarbiya, metod, ishontirish, faoliyatni tashkil qilish, rag'batlantirish, jazo, o'z-o'zini tarbiyalash, maktabgacha ta'lim.

Annotation : This article discusses the general methods of upbringing, their content, and the features of their application in the education of preschool children. The analysis also covers the factors affecting the effectiveness of these methods and the pedagogical aspects to consider when selecting them.

Keywords : education, method, persuasion, encouragement, activity organization, discipline, self-education, preschool education.

Аннотация : В данной статье рассматриваются общие методы воспитания, их сущность и особенности применения в воспитании детей дошкольного возраста. Также проанализированы факторы эффективности методов и педагогические аспекты, на которые необходимо обращать внимание при их выборе.

Ключевые слова : воспитание, метод, убеждение, поощрение, организация деятельности, дисциплина, самовоспитание, дошкольное образование.

Tarbiya — bu shaxsning ma'naviy, axloqiy, intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga maqsadli ta'sir ko'rsatish jarayoni bo'lib, bolada ijobiy fazilatlar, xulq-atvor me'yorlari, odatlar va hayotiy qadriyatlarni shakllantirishdir.

Maktabgacha yoshda tarbiya asosan o'yinga, faoliyatga, suhbatga va namuna ko'rsatishga tayanadi.

A. Avloniy tarbiyaga shunday ta'rif bergan:

“Tarbiya biz uchun yo hayot – yo mamot, yo najot – yo halokat, yo saodat – yo falokat masalasidir.”

Tarbiyaning muvaffaqiyati ko'p jihatdan tarbiyachi tomonidan tanlangan metodlarga bog'liq. Tarbiya metodlari — bu tarbiyachi bolaga ma'lum maqsad asosida ta'sir ko'rsatadigan usullar majmuidir. Maktabgacha ta'lim jarayonida metodlarning to'g'ri tanlanishi bolalarda axloqiy, ijtimoiy, jismoniy va ruhiy sifatlarni shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

1. Ishontirish metodlari

Ishontirish — bolaning ongiga bevosita ta'sir qilish orqali unda to'g'ri xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantiruvchi metoddir. Ushbu metod o'z ichiga suhbat, hikoya qilish, tushuntirish, nasihat berish, ijobiy misollar keltirish kabi shakllarni oladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ertak, hikoya, suratlar, hayotiy vaziyatlar orqali sodda va tushunarli misollar berish eng samarali hisoblanadi.

2. Faoliyatni tashkil etish va axloqiy tajriba hosil qilish metodlari

Bola tarbiyaning katta qismini amaliy faoliyat davomida o'zlashtiradi. Shuning uchun faoliyatni to'g'ri tashkil qilish tarbiyaning asosiy metodlaridan biridir. Bu metodlar mashq, topshiriq, jamoaviy faoliyat, navbatchilik, o'yin jarayonini tashkil qilish, mehnat faoliyatlaridan iborat.

Bola o'zi bajargan harakat orqali mas'uliyat, tartib, hamkorlik kabi sifatlarni shakllantiradi.

3. Rag'batlantirish metodlari

Rag'batlantirish — bolaning yaxshi xatti-harakatlarini qo'llab-quvvatlash, unda ijobiy fazilatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Maqtash, mehribon baho berish, kichik sovg'a yoki belgilar, og'zaki qo'llab-quvvatlash kabi shakllar eng ko'p qo'llaniladi. Rag'bat bolaning o'ziga ishonchini oshiradi, yaxshi xulqni takrorlashga turtki beradi.

4. Jazo metodlari

Jazo metodlari nojo'ya xulq-atvorni kamaytirish yoki bartaraf etish uchun qo'llanadi. Maktabgacha ta'limda jazo yumshoq shakllarda bo'lishi lozim: ogohlantirish, vaziyatni tahlil qilish, qoidalarga rioya qilishni eslatish.

Jismoniy jazo, qo'pollik, kamsitish pedagogik tamoyillarga butunlay zid hisoblanadi.

5. O'z-o'zini tarbiyalash metodlari

Bu metodlar katta maktabgacha yoshda qo'llanadi. Bola o'z xatti-harakatiga baho berish, o'z maqsadini belgilash, shaxsiy tartibni shakllantirish, mustaqil qaror qabul qilish kabi ko'nikmalarni egallaydi. O'z-o'zini tarbiyalash bolada mas'uliyat, mustaqillik, o'zini boshqarish qobiliyatini kuchaytiradi.

Tarbiya metodlari - pedagog-o'qituvchilarning o'quvchilarga ta'sir ko'rsatish usullari, vositalari, tarbiyalanuvchilarga barkamol shaxs xislatlarini singdirish maqsadida tarbiya jarayonini pedagogik jihatdan masadga muvofiq tashkil etish yo'llaridir.

Tarbiya metodlari bola shaxsini har tomonlama kamol toptirish maqsadi bilan belgilanadi va tarbiya jarayoniga taalluqli ko'pgina tarbiyaviy ta'sirlarni o'z ichiga oladi. Tarbiya metodlari ijtimoiy jamiyat tomonidan ta'lim muasssalari oldiga har tomonlama barkamol, erkin ijodkor, mustaqil fikr egasi bo'lgan shaxsni tarbiyalash vazifalari belgilanadi.

Tarbiya metodlaridan ko'zlangan maqsad — tarbiyalanuvchilarda (o'quvchi, yoshlar, shaxs) ma'lum ijobiy fazilatlarni shakllantirish, ongini rivojlantirish, xulq-atvorini to'g'ri yo'naltirish va mustahkamlashdan iborat. Quyidagilar tarbiya metodlarining asosiy maqsadlari hisoblanadi:

1.Shaxs ongini shakllantirish

- Hayotiy qadriyatlar, e'tiqod, dunyoqarashni rivojlantirish
- Ijtimoiy mas'uliyatni anglashni kuchaytirish

2.Ijobiy xulq-atvorni tarbiyalash

- Yaxshi odatlar, madaniy va axloqiy me'yorlarni o'zlashtirish
- Noto'g'ri xatti-harakatlarni bartaraf etish

3.Amaliy malaka va ko'nikmalarni shakllantirish

- Mehnat, o'qish, jamoa bilan ishlash, muomala ko'nikmalarini rivojlantirish

4.Rag'bat va motivatsiya berish

- O'quvchining o'zini namoyon qilishga, ijodiy fikrlashga undash
- Qiziqish va tashabbusni kuchaytirish

5.Mustaqil fikrlashni rivojlantirish

- Muammolarni hal qilish, tanqidiy fikrlashni shakllantirish
- To'g'ri qaror qabul qilishga o'rgatish

6.Ijtimoiy moslashuvga tayyorlash

- Jamiyatda o'z o'rnini topish, boshqalar bilan hamkorlik qilish
- Fuqarolik madaniyatini rivojlantirish
- **Xulosa:** Tarbiyaning umumiy metodlari maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishida asosiy o'rin tutadi. Ishontirish, faoliyatni tashkil qilish, rag'batlantirish, jazo va o'z-o'zini tarbiyalash metodlarining uyg'un qo'llanilishi tarbiya jarayonining samaradorligini oshiradi. Metodlarni tanlash va qo'llashda bolaning yosh xususiyatlarini hisobga olish, mehribon, ijobiy muhit yaratish va o'yin orqali o'rgatish eng muhim pedagogik shartlardan sanaladi. Tarbiya metodlaridan ko'zlangan maqsad — shaxsning har tomonlama barkamol rivojlanishini ta'minlashdir. Bu metodlar orqali o'quvchi yoki yoshlarning ongini shakllantirish, ijobiy xulq-atvorni tarbiyalash, ma'naviy-axloqiy fazilatlarini mustahkamlash, mustaqil fikrlash va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish ko'zda tutiladi. Tarbiya jarayonida qo'llaniladigan har bir metod shaxsning o'zini anglashiga, jamiyatga foydali bo'lib ulg'ayishiga, hayotga ongli va mas'uliyatli munosabatda bo'lishiga xizmat qiladi. Shu bois tarbiya metodlari ta'lim-tarbiya tizimining asosiy vositasi bo'lib, komil insonni shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

- **Foydalanilgan adabiyotlar**

- 1. Karimova V. “Pedagogika va psixologiya asoslari”. — Toshkent, 2021.%
- 2. Yo‘ldoshev J., Hasanboeva O. “Pedagogika”. — Toshkent: O‘zbekiston NMIU, 2020.
- 3. Zunnunov A., To‘raqulova N. “Maktabgacha ta’lim pedagogikasi”. — Toshkent, 2019.
- 4. G‘oziev E. “Rivojlanish psixologiyasi”. — Toshkent, 2020.
- 5. O‘zbekiston Respublikasi “Maktabgacha ta’lim konsepsiyasi”, 2019.